

Sygn. akt V Ca 1060/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 czerwca 2018 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie V Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Aleksandra Łączyńska-Mendakiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w dniu 12 czerwca 2018 r. w Warszawie

sprawy z powództwa G. M.

przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od pkt I i III wyroku Sądu Rejonowego (...)

z dnia 17 listopada 2017 r., sygn. akt I C 1782/17 upr.

1. oddała apelację;
2. zasądza od (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz G. M. kwotę 450,00 (czterysta pięćdziesiąt) złotych tytułem kosztów postępowania w instancji odwoławczej.

Sygn. akt V Ca 1060/18

UZASADNIENIE

W dniu 19 kwietnia 2017 r. G. M. wystąpił przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W. z pozwem o zapłatę kwoty 4.500 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, powód wniósł nadto o zasądzenie od pozwanego na jego rzecz zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W odpowiedzi na pozew z dnia 17 sierpnia 2017 r. pozwane (...) S.A. z siedzibą w W. wniosło o oddalenie wywiedzionego powództwa w całości oraz o zasądzenie na jego rzecz od przeciwnika procesowego zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 17 listopada 2017 r. Sąd Rejonowy w pkt. 1 zasądził od pozwanego (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz powoda G. M. kwotę 4.500 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 12 lipca 2017 r. do dnia zapłaty, w pozostałej części powództwo oddalił (pkt. 2) oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 1.017 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego wywiódł pozwany, zaskarżając go w całości. Orzeczeniu zarzucił:

I. naruszenie przepisu art. 233 § 1 k.p.c. mające wpływ na treść orzeczenia, przez:

1. dokonanie dowolnej, nie zaś swobodnej oceny dowodów i błędne wyprowadzenie z materiału dowodowego spraw że podstawą obliczenia wartości wykupu polisy były postanowienia OWU przed zmianą nadaną im przez Aneks do umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi (...) z przyszłością nr polisy (...) (dalej jako „Aneks”), podczas gdy do rozwiązania umowy doszło na podstawie OWU po dokonanych Aneksem zmianach;
2. poprzez dokonanie dowolnej, nie zaś swobodnej oceny dowodów polegającej na błędnym uznaniu, że zapis wprowadzający przez pozwanego w umowie ubezpieczenia opłaty pobieranej w przypadku całkowitego lub częściowego wykupu wartości polisy w wysokości wskazanej po zmianach wprowadzonych Aneksem do umowy ubezpieczenia, kształtuje prawa i obowiązki powoda w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, podczas gdy brak jest ku temu przesłanek;
3. poprzez dokonanie dowolnej, nie zaś swobodnej oceny dowodów polegającej na uznaniu, że powód pomimo podpisania aneksu nie miał wiedzy o wysokości kosztów i opłat, które miały zostać pokryte z pobranej przez pozwanego opłaty za wykup, podczas gdy wysokość opłaty i sposób jej ustalenia wyjaśnione zostały obszernie w Aneksie;
4. poprzez dokonanie dowolnej, nie zaś swobodnej oceny dowodów polegającej na uznaniu, że pobrana przez pozwanego opłata stanowiła ponad 11 % zgromadzonych przez powoda na rachunku środków, a nie jak wskazywał aneks 5 %, podczas gdy pobrana opłata stanowiła 5 % wartości umowy o której mowa w 1 ust. 2 Aneksu;
5. poprzez dokonanie dowolnej, nie zaś swobodnej oceny dowodów polegającej na uznaniu, że pobranie przez pozwanego opłaty w wysokości 4500,00 zł, stanowiło opłatę rażąco wygórowaną i doprowadziło do bezpodstawnego zubożenia konsumenta na rzecz pozwanego naruszając równowagę kontraktową, podczas gdy opłata została pobrana zgodnie z Aneksem zawartym przez strony;
6. poprzez dokonanie dowolnej, nie zaś swobodnej oceny dowodów polegającej na uznaniu, że pobieranie przez pozwanego wartości wykupu czyni iluzorycznym przyznane powodowi prawo do odstąpienia od umowy jest przejawem ograniczenia konsumenta w realizacji zagwarantowanych mu ustawowo uprawnień.

II. Naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

1. 385(1)§1 k.c. poprzez uznanie postanowień aneksu za abuzywne, podczas gdy do uznania postanowień umowy za abuzywne konieczne jest kształtowanie praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, przy czym na skutek tej sprzeczności musi dojść do rażącego naruszenia interesów konsumenta, a pobrania opłaty w wysokości 5 % wartości umowy nie można uznać za rażące naruszenie interesów konsumenta,
2. art. 65 § 2 k.c. w zw. z art. IX ust. 1 OWU w zw. z pkt. 4 Tabeli opłat i limitów poprzez błędne uznanie, że wskazane zapisy OWU mają w sprawie zastosowanie podczas gdy brak było podstaw do jego zastosowania bowiem w niniejszej sprawie zastosowane powinny zostać §1 ust. 1 w zw. z §1 ust. 2 Aneksu;
3. art. 65 § 2 k.c. w zw. Aneksem do umowy ubezpieczenia poprzez niezastosowanie Aneksu podczas gdy Aneks miał zastosowanie;
4. art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c. poprzez błędne zastosowanie, podczas gdy brak było podstaw do uznania, że przepisy te mają zastosowanie zastosowane w sprawie.

Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w zakresie pkt. I oraz orzeczenie o kosztach procesu, w tym kosztach zastępstwa procesowego według norm przepisanych za obie instancje.

W odpowiedzi na apelację powód wniósł o oddalenie apelacji w całości jako oczywiście bezzasadnej i zasądzenie na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej według norm prawem przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja strony pozwanej nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd pierwszej instancji dokonał prawidłowych ustaleń stanu faktycznego, a podjęte rozstrzygnięcie znajduje oparcie w obowiązujących przepisach oraz wywiedzionych na ich podstawie rozważaniach prawnych, które Sąd Okręgowy podziela i przyjmuje za własne. Wobec powyższego nie widzi konieczności ich ponownego, szczegółowego przytaczania (por. wyrok SN z dnia 22 sierpnia 2002 roku, V CKN 348/00, Lex nr 52761, Prok. i Pr. 2002/6/40)

Wbrew zarzutom apelacji nie doszło do naruszenia przez sąd I instancji art. 233 § 1 k.p.c. Zgodnie z powszechnie przyjętym w doktrynie i orzecznictwie poglądem zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. jest uzasadniony wyłącznie wtedy, gdy sąd orzekający uchybił podstawowym regułom służącym ocenie wiarygodności i mocy poszczególnych dowodów, a mianowicie regułom logicznego rozumowania lub zasadom doświadczenia życiowego i właściwego kojarzenia faktów (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2005 r., sygn. akt III CK 314/05). Natomiast nie może on zasługiwać na uwzględnienie wtedy, gdy dokonanie przez sąd oceny dowodów nastąpiło bez naruszenia zasad logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, albowiem taka ocena mieści się w granicach swobodnej oceny dowodów (wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 24 maja 2005 r., sygn. akt I ACa 1098/04). Stąd też dla poprawnego sformułowania powyższego zarzutu niezbędne jest wskazanie przez skarżącego, w czym upatruje on wadliwość dokonanej przez sąd oceny konkretnego dowodu i jednocześnie wykazanie przez niego braku logiki w przeprowadzonym przez sąd wnioskowaniu lub przeprowadzenia przez ten sąd nieprawidłowego postępowania dowodowego poprzez brak oceny wszystkich dowodów (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 2004 r., sygn. akt IV CK 274/03).

Odnosząc się do podnoszonego naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę dowodów i ocenę faktu, iż zapis wprowadzający przez pozwanego w umowie ubezpieczenia opłaty pobieranej w przypadku całkowitego lub częściowego wykupu wartości polisy w wysokości wskazanej po zmianach wprowadzonych aneksem do umowy ubezpieczenia, kształtuje prawa i obowiązki powoda w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, podczas gdy brak jest ku temu przesłanek, to należy z pełną stanowczością stwierdzić, iż zarzut ten jest w całości chybiony. Akceptacja ze strony powoda ustalenia nowej wysokości wskaźnika wykupu w ramach aneksu świadczy jedynie o tym, że powód wyraził zgodę na ustalenie dodatkowych regulacji odnoszących się do pobierania świadczenia, które jego zdaniem w ogóle nie powinno zostać pobrane. Wskazać należy, iż podpisanie aneksu nie wpłynęło na ocenę niedozwolonego charakteru kwestionowanych postanowień umownych. Jak wynika wprost z decyzji Prezesa UOKiK, podpisanie aneksu do umowy nie zamyka drogi do dochodzenia na drodze sądowej roszczeń w większym rozmiarze niż wynika to z obniżenia opłaty likwidacyjnej lub podwyższenia wskaźnika wykupu. Podpisanie aneksu, a tym samym obniżenie wysokości kwoty pobieranej w związku z wcześniejszym rozwiązaniem umowy nie uchyla skutku w postaci niezgodności z prawem przedmiotowych zapisów umownych. Do decyzji konsumenta pozostawiono, czy wystarczające są dla niego warunki wynikające z Decyzji, czy też będzie dochodzić dalej idących roszczeń na drodze sądowej, powołując się na abuzywność postanowień umownych. Określenie w Decyzji Prezesa UOKiK nowych wskaźników wartości wykupu nie mogło wyłączyć abuzywnego charakteru kwestionowanego postanowienia, które nie wiąże strony *ex tunc*. Na podstawie zaś art. 385² k.c. oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny. Zgodnie z decyzją Prezesa UOKiK, jak wyżej wskazano, podpisanie aneksu przez konsumenta nie skutkuje pozbawieniem go prawa do dochodzenia dalszych roszczeń na drodze postępowania sądowego, a zaakceptowanie przez Prezesa Urzędu zobowiązania złożonego przez pozwanego nie oznacza akceptacji dla pobierania przez (...) opłat w wypadku częściowego lub całkowitego wykupu polisy. Sąd Okręgowy wskazuje przy tym, że faktycznie pozwany pomimo przyjętego na siebie zobowiązania w dalszym ciągu wprowadzał zapisami aneksu w błąd konsumentów sugerując, że opłata ulega zmianie poprzez obniżenie do 5 %, gdy faktycznie w przypadku powoda było to ponad 11 %. W ocenie Sądu Okręgowego zapisy aneksu ustalające wartość wykupu w odniesieniu do wartości umowy poprzez dokonanie w rzeczywistości 11 % potrącenia ukształtowały sytuację konsumenta rażąco naruszając jego interesy i w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami. Brak jest też podstaw do przyjęcia, że powód miał jakikolwiek realny wpływ

na treść aneksu tym bardziej, że jak wskazuje apelujący, powstanie aneksu było wykonaniem decyzji Prezesa UOKiK. Fakt, że pozwany poinformował powoda

o warunkach zawarcia aneksu, sposobie ustalenia wysokości opłaty, skutkach naliczania opłat i terminie od kiedy aneks będzie skuteczny w przypadku jego zawarcia, w żaden sposób nie świadczy o tym, że warunki aneksu zostały z nim uzgodnione. Z okoliczności sprawy wynika, że warunki aneksu, podobnie jak OWU zostały narzucone konsumentowi bez możliwości jakiegokolwiek ich zmiany.

Sąd Okręgowy zważył ponadto, że aneks do umowy również nie wiązał wysokość opłaty z rzeczywistymi kosztami, jakie poniosła lub mogła ponieść strona pozwana w związku z zawartą między stronami umową. Nadto Sąd Okręgowy wskazuje, że zakwestionowane postanowienie umowne nakłada na konsumenta obowiązek poniesienia w razie wypowiedzenia umowy przed upływem wskazanych okresów wartości wykupu pochłaniającego większość środków zgromadzonych na rachunku powódki, bez względu na wysokość uiszczanej przez konsumenta składki oraz bez względu na wartość zgromadzonych na rachunku środków. Należy podzielić pogląd, że przejęcie przez ubezpieczyciela znacznej części tych środków w oderwaniu od rozmiaru uiszczonych przez ubezpieczającego składek rażąco narusza interes konsumenta, a ponadto jest wyrazem nierówności stron tego stosunku zobowiązaniowego, gdyż kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami.

Niezasadne okazały się również zarzuty apelacji dotyczące naruszenia 65 § 2 k.c., bowiem treść zawartego przez strony aneksu nie uchylała stosowania kwestionowanych przez pozwanego w toku postępowania abuzywnych postanowień umownych zawartych w sporządzonym przez niego wzorcu umownym. Powyższe stoi w sprzeczności z literalnym brzmieniem zawartego przez strony aneksu. Sąd Okręgowy zwraca uwagę na sposób sformułowania § 1 ust. 2 aneksu, wedle którego modyfikacja uzgodnionych w umowie ubezpieczenia zasad obliczania wysokości opłaty za całkowity lub częściowy wykup wartości polisy polegała na tym, że opłata ta będzie wyliczana w dotychczasowy sposób, z tym zastrzeżeniem, że jej wysokość nie będzie mogła przekroczyć 5% wartości umowy. Innymi słowy aneks nie wprowadzał wcale zupełnie nowych, odmiennych od ustalonych w OWU zasad naliczania opłaty za wykup wartości polisy, lecz tylko wprowadzał do dotychczasowych zasad górną granicę wysokości opłaty za wykup. Nie wyłączał on zatem stosowania dotychczasowych przepisów OWU, ale dodawał do umowy ubezpieczenia dodatkowy element w postaci górnej granicy opłaty za wykup.

Niezależnie od powyższego Sąd Okręgowy uznał ponadto, że również treść §1 ust. 1 i 2 aneksu spełnia przesłanki do traktowania go jako niedozwoloną klauzulę umowną. A zatem nawet jeśli przyjąć, iż aneks zastępuje stosowne postanowienia OWU, to nie może on być traktowany jako skuteczna podstawa do pobrania opłaty za wykup przez pozwanego.

W myśl art. 385¹ k.c. niedozwolone postanowienia umowne to takie postanowienia, które są stosowane przez przedsiębiorcę wobec konsumentów; nie zostały indywidualnie uzgodnione; kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając interesy konsumenta; nie dotyczą sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron.

Niewątpliwym jest, że aneks spełnia przesłankę określoną w punkcie pierwszym. Nie budzi też wątpliwości to, iż treść aneksu nie została z powodem indywidualnie uzgodniona. Powód nie miał możliwości zmodyfikowania treści aneksu i wykreślenia lub dodania do jego projektu proponowanych przez siebie postanowień. Aneks należy więc jednoznacznie traktować jako typową dla obrotu konsumenckiego umowę adhezyjną, której warunki ustala jednostronnie przedsiębiorca.

Zdaniem Sądu Okręgowego § 1 ust. 1 i 2 aneksu kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Opłata za wykup, której maksymalna wysokość została ustalona w aneksie, nie została przez pozwanego w żaden sposób powiązana z koniecznością poniesienia przez siebie jakichkolwiek wydatków czy kosztów. Sam fakt (oczywisty zresztą) ponoszenia kosztów związanych z bieżącą działalnością i amortyzacją kosztów aktywizacji nie wystarczy do uzasadnienia pobierania wysokiej opłaty za wykup zgromadzonych przez ubezpieczonego środków, tym bardziej, iż pozwany w trakcie udzielania ochrony

ubezpieczeniowej pobiera szereg innych opłat związanych z wykonywaniem umowy, takich jak opłata administracyjna i opłata za zarządzanie. Nie można więc przyjąć, iż pobieranie opłaty za wykup może być uzasadnione tym, iż stanowi ona pewną formę wynagrodzenia za udzielanie ochrony ubezpieczeniowej przez okres trwania umowy.

Sąd Okręgowy wskazuje ponadto, iż wysokość maksymalnej opłaty za wykup przewidziana w aneksie prowadzi w istocie do skutków analogicznych do tych, do jakich prowadziłyby zastosowanie postanowień OWU. Sposób skonstruowania maksymalnej wysokości opłaty za wykup i definicji wartości umowy w aneksie prowadzi bowiem do tego, iż wysokość tej opłaty niezależna jest od zgromadzonych przez ubezpieczonego środków, a przez to rzeczywista utrata zgromadzonych środków w przypadku wykupu wynosi w istocie ponad 5% ich wartości.

Maksymalna wysokość opłaty za wykup została ustalona na 5% wartości umowy, przy czym wartość umowy jest równa sumie składek regularnych płatnych przez ubezpieczającego w okresie, przez jaki ubezpieczający zgodnie z umową zobowiązany jest do ponoszenia opłat w przypadku całkowitego lub częściowego wykupu wartości polisy, przy założeniu ciągłego trwania umowy i regularnego opłacania składek. W przypadku, jeśli wymieniony okres ponoszenia opłat z tytułu wykupu przekraczałby 10 lat, wartość umowy została ograniczona do sumy składek płatnych przez okres pierwszych 10 lat trwania umowy. Z aneksu wynika więc, że opłata za wykup została ustalona w sztywnej wysokości - 5% sumy składek płatnych w okresie, przez jaki ubezpieczający jest zobowiązany do ponoszenia opłaty za wykup. Niemniej w chwili całkowitej wypłaty wartości wykupu pozwany zatrzymał łącznie kwotę 4.500 zł z kwoty 40.102,75 zł, czyli ponad 11 % zgromadzonych środków.

W ocenie Sądu Okręgowego definicja wartości umowy zawarta w § 1 ust. 1 aneksu jest sprzeczna z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumentów, albowiem jej treść jest trudna do zrozumienia i nie zapewnia konsumentowi zachowania pewnej gwarantowanej ilości zgromadzonych środków.

Zdaniem Sądu Okręgowego § 1 aneksu wprowadza taką metodę ustalania maksymalnej opłaty za wykup, która nadal narzuca konsumentowi na utratę nieproporcjonalnie dużej ilości środków w stosunku do środków zgromadzonych na rachunku. Gdyby ubezpieczony, który zawarł umowę na takich warunkach jak powód, zażądał wykupu po uiszczeniu tylko 1 składki, to jego opłata w wysokości 5% wartości umowy byłaby równa około 50% zgromadzonych środków. Powodowi, z racji uiszczenia większej liczby składek, naliczono opłatę za wykup w wysokości 11 % zgromadzonych środków. Choć wielkości te są znacznie niższe niż te przewidziane w pierwotnej tabeli opłat stanowiącej załącznik do OWU, to i tak zdaniem Sądu Okręgowego brak jest wystarczających podstaw do naliczania ich w takiej wysokości przez pozwanego.

Sąd Okręgowy wskazuje mając na uwadze powyższe, że opłata warunkowa w dalszym ciągu określona została procentowo, w oderwaniu od rzeczywistych kosztów, które miała pokrywać, w dalszym ciągu opłata ukształtowana na tym poziomie jest też rażąco wygórowana, a z uwagi na niedoinformowanie tytułem jakich świadczeń ekwiwalentnych jest pobierana w takiej wysokości w dalszym ciągu jest sprzeczna z dobrymi obyczajami.

Rację ma skarżący, iż nie zaszyły w niniejszej sprawie przesłanki do zastosowania art. 410 k.c. i art. 405 k.c., niemniej jednak tym samym podstawą roszczenia i zasądzenia dochodzonej kwoty była umowa łącząca strony, w zakresie, w którym jej postanowienia były skuteczne. W momencie wygaśnięcia umowy pozwany winien wypłacić wartość rachunku w wysokości obliczonej stosownie do postanowień OWU za wyjątkiem postanowień niedozwolonych.

Mając powyższe na uwadze, wobec bezzasadności zarzutów apelacji, zarówno dotyczących prawa procesowego, jak i prawa materialnego, podlegała ona oddaleniu zgodnie z art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania odwoławczego Sąd Okręgowy orzekł zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c. i § 2 pkt 3 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.